

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 10. července 2025 ve věci č. 2623/16 a 2299/16 – *Rodina a Borisova proti Lotyšsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nepovolením shromáždění, která plánovali stěžovatelé v kontextu ruské anexe Krymu a konfliktu v Ukrajině, nedošlo k porušení článku 11 Úmluvy ve světle článku 10. Vnitrostátní orgány prokázaly, že skutečným účelem akcí nebyl deklarovaný mírový záměr, nýbrž šíření válečné propagandy, zpochybňování územní celistvosti Lotyšska a podpora nezákonných separatistických útvarů, což představovalo reálné riziko pro národní bezpečnost.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli jsou spolek Rodina, zastupující ruskojazyčnou menšinu v Lotyšsku, a paní Borisova. V roce 2014, krátce po ruské anexi Krymu a vypuknutí konfliktu ve východní části Ukrajiny, zakázal magistrát v Rize oběma stěžovatelům uspořádání veřejných shromáždění.

Spolek Rodina (první stěžovatel) plánoval na 9. května 2014, tedy na Den vítězství, pochod na podporu ruských škol, který měl končit u památníku osvobození Lotyšska sovětskou armádou. Magistrát akci zakázal na základě zpráv bezpečnostních složek. Propagační materiály obsahovaly mapy zobrazující Lotyšsko jako součást SSSR, výzvy k zavedení ruštiny jako oficiálního jazyka a hesla o ruské nadřazenosti. Úřady vyhodnotily, že skutečným cílem bylo demonstrovat nadřazenost ruského národa, podněcovat nenávist a šířit válečnou propagandu. Některé předchozí demonstrace lidé navštívili v nacistických či sovětských uniformách či se symbolikou těchto režimů, která je v Lotyšsku zakázána. První stěžovatel namítal, že pochody pořádá každý rok a vždy byly mírumilovné a v souladu s právem. Propagační videa k akci soudy shledaly jako vybízející k rozdělování společnosti. Potvrdily proto rozhodnutí úřadů.

Stěžovatelka Borisova (druhá stěžovatelka) nahlásila na září 2014 demonstraci před ukrajinskou ambasádou s deklarovaným cílem zastavit válku v Ukrajině. Bezpečnostní policie zjistila, že faktickým organizátorem je B. A., známý aktivista, který se přímo zapojil do činnosti separatistů v Donbasu. Magistrát akci zakázal s tím, že skutečným cílem není volání po míru, ale podpora Ruskem řízených separatistů a ospravedlňování agrese. To představuje riziko pro veřejný pořádek a bezpečnost státu. Druhá stěžovatelka se vymezila proti spojení s B. A. a popřela, že by cílem shromáždění byla válečná propaganda. Shromáždění se v menší podobě uskutečnilo, bylo mírumilovné a nedošlo proti němu k žádnému zásahu ze strany veřejné moci.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY VE SVĚTLE ČLÁNKU 10

Stěžovatelé namítali, že nepovolení jejich shromáždění bylo nepřiměřené a neopodstatněné, čímž došlo k porušení jejich svobody shromažďování. Vzhledem k tomu, že shromáždění měla sloužit k vyjádření názorů, Soud zkoumal námitku na poli článku 11 ve světle článku 10 Úmluvy (*Kudrevičius a ostatní proti Litvě*, č. 37553/05, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 85–86).

Soud připomněl, že právo na svobodu shromažďování je základním pilířem demokratické společnosti, avšak není absolutní. Zásah je přípustný, je-li stanoven zákonem, sleduje alespoň jeden z legitimních cílů podle čl. 11 odst. 2 Úmluvy a je na dosažení tohoto cíle nezbytný v demokratické společnosti (tamtéž, § 102). V projednávané věci nebylo sporu o zákonnosti zásahu. Jako legitimní cíle Soud uznal národní bezpečnost, veřejnou bezpečnost, předcházení nepokojům a zločinnosti, jakož i ochranu práv a svobod jiných. V dalším kroku zkoumal, zda byly důvody obsažené v rozhodnutích vnitrostátních orgánů relevantní a dostatečné.

Soud poukázal na zásadní význam specifického kontextu doby a místa. Události se odehrály v roce 2014, bezprostředně po anexi Krymu Ruskou federací a během eskalace násilí ve východní části Ukrajiny, k čemuž došlo v rozporu se základními zásadami mezinárodního práva. Vzhledem k historické zkušenosti Lotyšska, sousedství s Ruskem a přítomnosti početné ruskojazyčné menšiny představovaly akce glorifikující ruskou expanzivní politiku skutečnou a bezprostřední hrozbu. Dle Soudu je zároveň potřeba situaci odlišit od případů, kdy demonstrace svolávají politické strany. Takový projev je chráněn silněji a prostor pro uvážení státu je užší než v případě soukromých osob [*Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní proti Turecku*, č. 41340/98 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 100].

U prvního stěžovatele Soud uvedl, že plánovaný pochod nebyl mírumilovným shromážděním. Propagace sovětských územních nároků včetně map SSSR zahrnujících Lotyšsko a ruské nadřazenosti v den 9. května byla zjevně provokativní a odporovala demokratickým principům. Na rozdíl od předchozích let existovala reálná hrozba, že Rusko se pokusí, podobně jako v Ukrajině, o vytvoření narativu „diskriminované ruské menšiny“, kterou pak ospravedlní svůj vojenský zásah. Vnitrostátní soudy relevantně odůvodnily, že takové projevy odporují demokratickým principům a hrozí vyvoláním společenského konfliktu.

V případě druhé stěžovatelky Soud akceptoval závěry vnitrostátních orgánů, že deklarovaný mírový účel byl pouze zástěrkou. Existovaly konkrétní důkazy, že skutečným organizátorem byl B. A., osoba podezřelá z různých aktivit namířených proti územní celistvosti a nezávislosti Ukrajiny i Lotyšska. Tyto aspekty byly posouzeny magistrátem v Rize a následně i na dvou úrovních správních soudů, přičemž všechny tyto orgány měly přístup k utajovaným informacím. Dle Soudu mohou vnitrostátní orgány posoudit skutečný záměr pořadatelů vzhledem ke specifickému místnímu kontextu lépe než mezinárodní orgán (*Sanchez proti Francii*, č. 45581/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. května 2023, § 189). Soud dále zdůraznil, že výzvy k nadřazenosti jednoho národa nad druhým, ani agresivní válečná propaganda zaměřená na podporu neuznaných separatistických jednotek, nemají místo v demokratické společnosti. Rovněž poukázal na to, že posouzení vnitrostátních orgánů bylo založeno na podrobném vyhodnocení konkrétních skutkových okolností; nelze ho tedy hodnotit jako pouze teoretické či povrchní. Jejich rozhodnutí byla zároveň dostatečně odůvodněná – v rozsahu, jaký umožňovaly zájmy národní bezpečnosti.

Ve světle uvedeného Soud uzavřel, že k porušení článku 11 Úmluvy ve světle článku 10 nedošlo. Zároveň v dané věci neshledal důvod pro použitelnost článku 17 Úmluvy.